LUND UNIVERSITY

Review of "Bromma kyrka 850 år, 1168-2018" (2018)

Wienberg, Jes

Published in:
Kyrkohistorisk årsskrift

2019

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (2019). Review of "Bromma kyrka 850 år, 1168-2018" (2018). *Kyrkohistorisk årsskrift*, *119*, 275-276.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Bromma församling (red.)
BROMMA KYRKA 850 ÅR. 1168–2018.

Bromma: Bromma församling 2018, 272 sid.

600 år sedan freden på Lindholmen i Skåne, 700 år sedan Heliga Birgittas födelse, 950 år sedan uppförandet av Dalby kyrka, 500 år sedan Luther spikade sina teser och 100 år sedan Ingmar Bergmans födelse. Jubileer ligger till grund för en egen genre, där uppmärksamhet och resurser fokuseras till en enskild plats, person eller händelse, och där olika intressen kan finna samman. Jubileet markeras med utställningar, filmer, teaterföreställningar, musik, föredrag och inte minst bokutgivningar. Jubileet erbjuder således en möjlighet som sällan förbises. Jubileet är som genre ett exempel på historiebruk, där det förflutna aktiveras för nutida behov, men även en genre som kan blottlägga nutida konflikter och användas som en arena för lokala positioneringar. Själva begreppet jubileum har emellertid ett kyrkligt ursprung i det bibliska jubelåret, där det blåstes i ett horn kallat »jovel».

Med anledning av att det skulle vara 850 år sedan uppförandet av Bromma kyrka i Uppland har det utkommit ett praktverk, *Bromma kyrka 850 år. 1168–2018*. Det är få kyrkor förunnat att dediceras en så påkostad antologi, som även finns i en mera exklusiv bibliografisk utgåva med guldkant i 250 exemplar. Men Bromma kyrka var och är något särskilt – som en av Sveriges få bevarade medeltida rundkyrkor, som en kyrka med kalkmålningar utförda av Albertus Pictor, som en kyrka med gravkapell och inventarier från 1600- och 1700-talen och som en kyrka med präster utöver det vanliga eftersom församlingen blev annex till Klara och senare Riddarholmen i Stockholm. Därtill har utan tvekan den fysiska närheten till Stockholm, där kyrkan idag är en del av Storstockholm, möjliggjort bidrag av hög kvalitet. Ett jubileumsprojekt kring Bromma kyrka har förmått attrahera kvalificerade specialister – teologer, historiker, byggnadshistoriker, konstvetare, arkeologer och andra.

Bromma kyrka 850 år är en inbunden och rikt illustrerad bok i stort format. Den innehåller ett antal kapitel, som delvis följer en kronologisk linje från medeltid till nutid. Boken inleds med ett förord (Torbjörn Gustavsson & Micael Stehr) samt en prolog (Leifh Stenholm). Sedan följer det egentliga innehållet, nämligen 20 numrerade kapitel – om en tidsresa till omkring 1218 (Stenholm), rundkyrkor och korståg (Kurt Villads Jensen), gudstjänsten i en medeltida sockenkyrka (Stephan Borgehammar), 1800–1900-talens gudstjänst och liturgi (Henrik Widmark), bebyggelsen i socknen på medeltiden (Sigurd Rahmqvist), den medeltida byggnadshistorien (Ann Catherine Bonnier), Albertus Pictors målningar i Bromma (Pia Bengtsson Melin), senare tiders komplettering och restaurering av målningarna (Hélène Svahn Garreau), heraldiska vapen i Bromma kyrka (Stehr), förnyelsen av kyrkan 1680–1730 (Ingrid Sjöström), änglafigurerna i kyrkan (Susanne Wigorts Yngvesson), kyrkoherden Johannes Possieth (Gustavsson), prästgården och andra byggnader kring kyrkan (Martin Giertz), förändringar och underhåll av kyrkan under 1800- och 1900-talen (Ingrid Schwanborg), kyrkan och församlingen i ett omvärldsperspektiv (Stehr), några textilier (Widmark), kyrkomusiken från 1800-talet till idag (Widmark), kyrkans förändringar som öppnar för en ny (omtvistad) tillbyggnad (Cecilia Pantzar), historia och kulturarv med en plädering för nya förhållningssätt (Rickard Isaksson), sättet att minnas de döda under sen vikingatid och tidig medeltid (Ann-Mari Hållans Stenholm). Därtill finns insprängt tre bidrag om kyrkans äldre textilier (Margareta Ridderstedt). Boken avrundas med en epilog (Gustavsson), ett efterord (Gustavsson & Stehr), Series Pastorum, noter, källor och litteratur samt en presentation av författarna och referensgruppen.

Antologin har en snygg layout, är relativ lättläst och mycket vackert illustrerad med många och stora färgfoton. De numrerade kapitlen håller genomgående en mycket hög standard, där några bidrag inriktar sig på just Bromma kyrka medan andra har en mera allmän karaktär. Här finns mycket att hämta, övergripande eller i detaljer. För egen del lärde jag mig nytt exempelvis om hur en medeltida gudstjänst kunde gå till; om kyrkans komplicerade byggnadshistoria där en sidovinst är trädringsdateringen av inmurat virke över ingången till Solna

rundkyrka till vinterhalvåret 1195–1196, alltså en precis datering av en besläktad kyrkas uppförande; pedagogiskt om vapnen i kyrkan; och om förnyelsen av musiken och orgelns roll i detta.

Mera kritiskt noterar jag hur det i ett kapitel först skrivs fram en »halmdocka», en felaktig bild av tidigare tiders syn på historia och kulturarv, varefter texten retoriskt dräller av följsamma signalord i ett försök att frammana en bättre framtid – pluralistisk, mångvetenskaplig, mångfacetterad, normkritisk, demokratisk, motverkande stereotyper, delaktig, bred, inkluderande, öppen, solidarisk och mångfaldig. Det kan vara utmärkt i sin ambition, men kontrasterar mot den inledande varningen i samma text, att när »alla har möjlighet att uttrycka sig och nå en publik», då »ökar risken för att kunskap och fakta förvrängs eller att något berättas ur ett annorlunda perspektiv än vad som överensstämmer med vår officiella eller vedertagna version.» (s. 231) En påfallande otidsenlig plädering för att överheten av politiker och experter trots allt vet bäst?

Jubileumsboken har en tung inramning med ett förord, en epilog och ett efterord, där författarna tilläggs titlar (kyrkoherde och kontraktsprost samt ordförande i kyrkorådet) vilket annars inte förekommer. Här finns en namngiven styrgrupp på fem personer och en referensgrupp på elva personer. Däremot finns ingen namngiven redaktör, istället står »Bromma församling» som redaktör (s. 4). Alla som har erfarenhet av att redigera en bok undrar hur det gick till i praktiken. Det nämns alltså ingenstans, att Leifh Stenholm, som har författat prologen och tidsresan, fungerade som redaktör, dock tillsynes inte ända fram till själva utgivningen. Är det på grund av avsaknad av en professionell korrekturläsande redaktör i slutskedet som förteckningen över källor och litteratur ser ut som ett hemmabygge?

Avslutningsvis, efter läsningen är det en sak jag undrar över, nämligen själva utgångspunkten för jubileet, året 1168. I boken skrivs att »det inte går att vederlägga årtalet 1168» (s. 7), men det går inte heller att belägga, ändå utgör årtalet själva grunden för firandet och boken. Ingenstans i boken kan jag hitta en presentation av bakgrunden för året. Och en snabb titt i *Det medeltida Sverige* (1 Uppland 7, 1992, s. 238) ger upplysningen att socknen nämns första gången 1314. Rundkyrkan kan knappast dateras till just 1168, när den jämförs med dateringen av Solna kyrka. En datering av Bromma kyrka till 1100-talets »allra sista decennier» är mest sannolik enligt Ann Catherine Bonniers bidrag (jfr. s. 69ff., citat s. 72). Nåväl, även en fiktion eller förvrängda fakta kan resultera i något att lovprisa.

I förordet (s. 7) och baksidestexten står en uppfordring: »Läs, lär och njut!». Jag läste och lärde mycket, men njutningen var blandad.

JES WIENBERG

Magdalena Hillström, Eva Löfgren & Ola Wetterberg (red.)

ALLA DESSA KYRKOR. Kulturvård, religion och politik.

Göteborg: Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet 2017, 323 sid.

Hur kan kyrkor brukas och vårdas i framtiden? Hur kan gamla kyrkor anpassas till nya behov? Hur prioritera mellan kyrkans församlingsliv och kyrkans byggnader? Kan, bör eller skall så kallade övertaliga kyrkor förbli i mer eller mindre kyrkligt bruk, inredas till exempelvis församlingshem, säljas till privatpersoner för att bli bostäder eller kanske rivas?

Det är några av de många frågor som diskuteras i en ny antologi, *Alla dessa kyrkor. Kulturvård, religion och politik*. Antologin har sitt ursprung i ett samarbete mellan Magdalena Hillström och Svante Beckman från tema Kultur och samhälle vid Linköpings universitet, Ola Wetterberg och Eva Löfgren från Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet och så Henrik Lindblad vid Svenska kyrkan. Samarbetet har resulterat i två forskningsprojekt, dels »Gamla kyrkor – nya värden? Bruk och förvaltning av kyrkobyggnader i ett förändrat samhälle», dels »Hur blev Svenska kyrkan ett nationellt kulturarv?» – och nu även denna publikation.

Antologin *Alla dessa kyrkor* innehåller ett förord och en inledning efterföljd av femton artiklar av varierande längd uppdelade på tre teman samt avslutningsvis en förteckning över författarna.